

№ 3

1771 р., квітня 24.— Ордер Коша самарському полковнику Івану Мандру про увільнення на рік від військових обов'язків козака Якова Письменного в зв'язку з одруженням його на іноземці

Ізъ Коша Войска Запорожского Низового господину полковнику самарскому Івану Мандру зъ старшиною і впредь будучимъ господамъ полковникамъ зъ старшинами

Ордеръ.

Здешнего войска куреня Джерелѣвского козакъ Іяковъ Писменній на недавно окрестившейся ізъ махOMETанского¹ закона женщинъ Аннѣ женился. И что еѣ надобно к совершенному познанию христіанского закона приводитъ, так же и по еѣ иностранству, и чтоб она могла вдаль поисправитъ себе нужним для еѣ и за что пропитаться, потому мы его Писменного, хотя ему нынѣшнего лѣта в походѣ с Войском Запорож[ським] противу неприятеля быть слѣдовало, оттоль увольняемъ с тѣмъ при томъ вамъ притверждениию, дабы ви оного Писменного от нижеписанного числа впредь на цѣлой круговой год ни в какие комендираціи і тягосты общенародные не употребляли, чего по исполнению і сей ордер, по снятіи в паланки к деламъ копій, подлинной ему Писменному отдать в содержание.

1771 году, апреля 24 дня.

Там же, спр. 279, арк. 112. Відпуск.

¹ У тексті «махомахометанського».

НЕОПУБЛІКОВАНИЙ ЛИСТ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО

Новознайдений лист видатного драматурга і театрального діяча І. К. Карпенка-Карого (Тобілевича) до 1930 р. зберігався в архіві адресата — маловідомого українського письменника і актора Я. В. Жарка (1861—1933), який передав його тоді ленінградському літературознавцю В. В. Дроздовському. Невдовзі епістолярний текст був підготовлений до публікації в другому томі «Трудов Інститута славяноведения АН СССР»¹ (вийшов у 1934 р.), але не з'явився друком ні там, ні деінде.

Цей архівний документ, що становить інтерес насамперед для вивчення життя і творчості його автора й адресата і студій з історії перекладу на Україні, безсумнівно ще стане об'єктом докладного аналізу. Обмежений обсяг преамбули дає можливість висловити лише кілька інформативних зауважень.

Епістолярний відгук І. К. Карпенка-Карого про Шекспірову трагедію «Гамлет» в українській інтерпретації Я. В. Жарка повинен розглядатися в контексті їхніх тривалих взаємин, найголовніший етап яких — спільна акторська праця впродовж 1890—1896 рр.² Мемуарні свідчення про автора листа Я. В. Жарко залишив, зокрема, в неопублікованій автобіографії (спр. 73) і некрологічній статті «Іван Карпович

¹ Див.: Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, ф. 113, спр. 105. Далі зазначаємо в тексті номер справи названого фонду.

² Докладніше див.: В. Чорноморець [В. Дроздовський]. Листи Д. Л. Мордовцева до Я. В. Жарка. «Літературний архів», 1931, № 1—2, с. 130—138.

Тобілевич (Карпенко-Карий)»³, не врахований в існуючих бібліографіях. На час написання листа адресат залишив сцену й мешкав у селі Маломихайлівці Катеринославської губернії.

Про існування перекладу «Гамлета», над яким працював Я. В. Жарко, дотепер було відомо зі згадок у листах Панаса Мирного до нього від 24 травня і 18 червня 1898 р.⁴ Однак в одній з перекладознавчих праць слушно вказувалось, що ці відомості потребують перевірки й уточнення, оскільки сам переклад не зберігся⁵. На основі неопублікованого листа І. К. Карпенка-Карого з'являються підстави, по-перше, доказово твердити про те, що Я. В. Жарко принаймні частково реалізував задум, по-друге, подати деякі характеристики його перекладу. Є можливість, зокрема, встановити джерело названої інтерпретації: це був не оригінальний англійський текст, а популярний російський переклад А. Кронеберга, рядки з якого наводить автор відгуку.

Відоме свідчення про те, що Шекспір був одним з духовних провідників І. К. Карпенка-Карого⁶, дістає в цьому листі ще одне важливе підтвердження.

Публікацію підготував

В. І. ДУДКО,

кандидат філологічних наук

³ «Новая заря» (Катеринодар), 28 вересня 1907 р.

⁴ Див.: Панас Мирний (Рудченко П. Я.). Зібрання творів у 7 тт., К., 1971, т. 7, с. 433, 435.

⁵ Див.: Г. Кочур. Шекспир на Украине. «Мастерство перевода. 1966», М., 1968, с. 44.

⁶ Див.: С. В. Тобілевич. Життя Івана Тобілевича (Карпенко-Карого), К., 1945, с. 201.

1898, 30 січня.— Лист І. Карпенка-Карого до українського письменника й актора Я. В. Жарка

30 января 1898 р.
Одеса

Шановний Якове Васильовичу!

Листа Вашого одібрав, і щоб не забути, за всякими клопотами та турботами, одповісти — зараз же сів оце писати й Вам листа. М. Ф. Комаров живе благополучно на тій же вулиці¹. Чи його № 25, чи інший, не знаю, але адреса буде певна, коли напишете: «Почтова[я], угол Екатерининской. Контора нотариуса М. Ф. К[омарова]».

Щодо перевodu «Гамлета», то я думаю, що такого велетня, як Шекспір, скільки б не переводили, все буде бракувати лепського перекладу, бо думки, розкидані на кожній стрічці цього генія, — всесвітні і цілком захоплюють всяку чоловічу душу; а щоб разом з тим була краса форми і не розбавлялась водою і холодними словами його висока поезія, то треба бути знову немалим поетом!.. Зразок Ваш мені здається гарним і разом з тим ніби сухим, форменим, цілком потрапляючим за російським подлинником — перекладом, в котрім, я певен, есть немало гріхів проти аглицького первотвору. Стиль Ваш мені [у]являється просторечивим, що в устах принца буде тхнути незвичайно.

Коли б душі моєї тяжкі кайдани
Розпалися!..

Мені не подобається; хоча я знаю і російський переклад і, скільки нагадую, там нема «тяжкі кайдани», а єсть: «О если б вы, души моей оковы...». Тут маєш «оковы» не залізні, а тіло, тоді як слово «тяжкі» дає думку, що душа в залізних кайданах, бо вони тяжкі.

Може, я помиляюсь!..

Я тільки раджу Вам дуже вдумуватись в с[л]ова і обороти, та, крім того, не держатися підстрічності і розстановки слів, бо буде ковано і сухо. Треба, щоб була плавність, поезія, слова щоб були прості, але стиль приємний, граціозний, високий, плавний!..

Звичайно, що всього розбирати я не можу, бо то потрібна сила часу, а так кидаю деякі думки, щоб Ви з погляду їх — самі себе критиковали. От ще слово: «Нікчемність, жінко, назвисько твоє!» Здається, Ви не так вживаєте! «Нікчемний» — ні до чого недотепний, нікому не потрібний... і не ясує слова «ничтожество»².

Взагалі думка Ваша: зробити переклад — хороша думка, і праця Ваша на виконання цієї думки потребує часу; а коли виконаєте гарно, то зробить Вам честь!

Я не єсть такий критик і судія, щоб слово моє можна було лічити королівським. Кажу те, що мені здається, без певності у тім, що мої думки не грішать...

«Зоря»³ померла, на її місце видається «Літературно-науковий вісник»⁴, дуже хороший місячний журнал. Тут дехто його має. Коштує, либонь, 10 руб[лів]. Видається, либонь, Товариством імені Т. Г. Шевченка. Я випишу до Єлисавету. Випишуйте й Ви. Поки ще не забороняють, бо, як мені казали, на деяких бандеролях єсть навіть Д. Ц., сиріч дозволено цензурою.

В цім році будуть святкувати ювілей Франка⁵. Потрібні гроші. Якщо можете зібрати дешицю, то пошліть, будуть сильно раді і кільком руб[лям]. Адресуйте просто на товариство «Просвіта», але в листі напишіть: передати в поміч кому слід на ювілей Франка. Це чоловік великої вартості і треба б допомогти.

Щиро прихильний до Вас Іван Тобілевич.

Соня⁶ Вам кланяється.

Ленінградське відділення Архіву АН СРСР, ф. 220, оп. 2, спр. 84, арк. 1—2 зв. Оригінал. Рукопис.

¹ Комаров М. Ф. (1844—1913) — український бібліограф, літературознавець і фольклорист. Жив у Одесі.

² Це помилкове твердження, на що обгрунтовано вказав на полях автографа адресат, посилаючись на відповідний том відомого «Словаря російсько-українського» М. Уманця (М. Комарова) і А. Спілки.

³ «Зоря» — двотижневий літературно-громадський ілюстрований журнал (Львів, 1880—1897).

⁴ «Літературно-науковий вісник» (1898—1939) — щомісячний літературно-громадський журнал, заснований у Львові Науковим товариством ім. Т. Г. Шевченка замість журналу «Зоря».

⁵ 25-літній ювілей літературної діяльності І. Я. Франка було урочисто відзначено у Львові 3 жовтня 1898 р.

⁶ Тобілевич С. В. (1860—1953) — українська драматична артистка, письменниця і фольклористка. Дружина І. К. Карпенка-Карого.